

Výuka magisterské psychologie dnes (včera, zítra)

Psychologické dny Olomouc 2008

Mojmír Svoboda, Zdenka Stránská

(Psychologický ústav FF MU Brno)

Psychologický ústav filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně byl založen roku 1926 a od té doby se konaly přednášky z tohoto oboru pro posluchače fakulty v systematictější podobě.

Samostatně se psychologie v našem státě studuje (s jistou mírou volnosti v definování) od roku 1948, kdy bylo zavedeno tzv. *reformované studium na vysokých školách*. Obory se začaly profilovat, skončilo období libovolných seskupení volně zapisovaných přednášek a jednotlivé specializace se vyučovaly podle pevně stanovených studijních plánů. V letech 1948 - 1953 bylo studium na filozofické fakultě, a tím i studium psychologie, osmismestrové. Od školního roku 1953/54 bylo prodlouženo na pět let, což trvá dosud.

Studium psychologie prodělalo za uplynulá léta výraznou obsahovou změnu a diferenciaci, která je charakterizována jednak přechodem od původního „čistě akademického“ typu k širšímu začlenění oboru do společenských, přírodních a technických disciplín, jednak rychle se rozvíjejícími poznatky základních psychologických úseků a propracováním jednotlivých specializací i změnami jejich váhy v běhu společenských a ekonomických změn.

Důležitým krokem bylo zavedení souborné zkoušky z psychologie v polovině studia. Tato komisionální zkouška byla realizována poprvé v roce 1968. Po roce 1989 byla zavedena i tzv. postupová zkouška, a to v prvním ročníku. Její složení do konce druhého semestru bylo *conditio sine qua non* dalšího studia a sloužila jako filtr pro setrvání na fakultě.

Snaha umožnit studium většímu počtu uchazečů byla jedním z důvodů zavedení *kreditního systému studia*. Druhým motivem byla snaha více otevřít vzdělávací model, učinit posluchače více zodpovědným za svoje studium. Ten může do značné míry participovat na konstrukci svého studijního plánu. Systém poněkud uvolňuje ruce učitelům a umožňuje jim učit více disciplín.

Dřívější ročníkový způsob výuky předepisoval neměnný sled jednotlivých disciplín a neprostupnost jednotlivých ročníků. Student musel mít splněny všechny požadavky (tj. zkoušky a zápočty) jednoho ročníku, aby mohl postoupit do vyššího. Kreditní systém ruší ročníkovou strukturu a používá pojmu „rok studia“, tzn. kolikátým rokem je student na

fakultě. Během celého studia jsou dva podstatné kontrolní body: souborná zkouška a státní závěrečná zkouška.

V dalším uvádíme některá data, která ilustrují *vývoj výuky psychologie*. Zaměřili jsme se převážně na kvantitativní data, neboť podrobný kvalitativní soubor by si vyžádal rozsah několikanásobně větší, než máme k dispozici.

Srovnání seznamů přednášek ukazuje změny ve výuce, které za tu dobu nastaly. Tak např. v roce 1948/49 přednášeli v Brně dva vyučující celkem pět odborných předmětů (prof. Chmelař a doc. Kolářiková), v roce 1972/73 přednášelo 38 interních a externích učitelů 69 disciplin a v právě skončeném školním roce zajišťuje 49 přednášejících 50 povinných a 85 volitelných předmětů (40 předmětů v 1. cyklu a 45 disciplin v 2. cyklu studia). Ústav tedy realizuje spolu s externími učiteli celkem 135 programů.

Počet týdenních hodin měl vesměs vzestupný trend. Pochopitelně úroveň výuky nelze zvyšovat pouze extenzivně. Proto je patrný jistý úbytek počtu hodin v posledních letech (souvisí i s přestavbou studia na kreditní systém), který je v souladu se studijními předpisy, platnými pro celou univerzitu, stanovujícími nejvyšší možný počet hodin týdně. (Týká se počtu povinných přednášek a dále nezbytného minima výběrových přednášek, tedy „B“ kreditů; ty je možno libovolně zapisovat i nad tuto hranici)

Současná struktura studia magisterské psychologie po kvantitativní stránce: Za celé studium posluchač prezenční formy magisterského studia psychologie absolvuje celkem 130 hodin výuky předmětů společného základu (filozofie, cizí jazyk, tělesná výchova), 1209 hodin přímé výuky povinných předmětů studijního oboru (kredity A), minimálně 338 hodin výuky povinně volitelných předmětů (kredity B) a 272 hodin praxí a stáží.

Dlouhodobě velký zájem o jednooborové magisterské studium psychologie na Filozofické fakultě MU v Brně se odráží v počtu *uchazečů o studium*, a to jak o prezenční, tak i kombinovanou formu studia:

Magisterské studium psychologie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Prezenční forma studia	1146	1064	1048	1339	1354	1246	1433
Kombinovaná forma studia	458		567			651	

V následující tabulce jsou uvedeny *počty studentů*, kteří studovali v letech 2001 – 2007 v prezenční i kombinované formě jednooborového magisterského studia psychologie.

Magisterské studium psychologie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Počet studentů v prezenční formě	311	346		389	422	453	487
Počet studentů v kombinované formě	31	33		51	57	84	79

Avšak nejde jen o kvantitativní ukazatele. Možno si klást otázku, *koho mají vlastně univerzity vychovávat, zda psychology - vědce či psychology - praktiky*. Na jedné straně by dominovalo teoreticko-metodologické vzdělání, na druhé straně (a studenti to často vehementně vyžadují) by studium stálo na atraktivních psychoterapeutických technikách, možná tak ještě na rychlých a zajímavých diagnostických postupech. Lze tedy uvažovat, zda jde o psychologii teoretickou (akademickou), či i psychologii užitou (aplikovanou, praktickou). Avšak tato dichotomie je lichá, nejsou dvě psychologie. Matarazzo (1987) říká v názvu jednoho svého článku: *There is only one psychology, no specialities, but many applications*.

Standardy psychologického vzdělání jsou rozvrstveny následovně:

a/ vzdělání na metodologické úrovni

b/ vzdělání na úrovni praktických dovedností.

Ve jménu pluralismu, zapsaného ve Velké chartě evropských univerzit musí mít student bohatou nabídku programů při výuce psychologie. Z hlediska výchovy psychologů je nutno stavět na požadavku *pětiletého jednooborového studia, zakončeného magisterským diplomem v psychologii, bez bližší specializace*. Tu pak lze získat dalším postgraduálním vzděláním. Analogii najdeme u lékařů, kteří musí povinně projít atestací, než mohou začít pracovat samostatně.

Zde je třeba zmínit několikaleté úsilí českých klinických psychologů působících v praxi a pracovníků z univerzit, úsilí směřující k vytvoření racionální, fungující a všemi akceptované koncepce studia zdravotnické psychologie. S potěšením lze konstatovat, že bylo dosaženo konsensu a příslušný právní předpis (zákon) byl parlamentem přijat.

Jde též o to, aby diplomy, získané na našich univerzitách byly rovnocenné a ve světě akceptované. Je třeba mít na paměti, že univerzita je povinna studenty na magisterské úrovni vychovávat v obecné rovině a na rovině specializační. Ve stávajícím modelu vzdělávání psychologů je první polovina studia je orientována na teoretické vzdělání, druhá na vzdělání specializované. To problematizuje udělování bakalářského titulu v oboru psychologie, hledání nových modifikací studia je však předmětem našich úvah.

Hierarchická organizace programu psychologických studií (vycházející z analýzy vzdělávacích systémů v Evropské unii a z diskusí s řadou zahraničních kolegů:

Úroveň A:

a) Svatky psychologie s jinými vědeckými disciplinami

- humanisticko - sociální (filosofie, etika, sociologie, ekonomie, demografie, politologie)
- přírodovědno-medicínské (genetika, fyziologie, antropologie, psychiatrie, neurologie)

b) metodologické základy psychologie

- metodologické základy výzkumného procesu, statistiky, logiky
- základy psychologické diagnózy, psychometrie, diagnostických metod

Úroveň B:

Tvoří je teorie psychologie (v aspektu historickém a dynamickém)

- historie psychologie
- základní psychologické teorie (osobnost, motivace, emoce, poznávací procesy atd.)p
- modely rozvoje a změny

Úroveň C :

- sociální psychologie
- psychologie v oblasti normality (ps. práce, politická ps., ps. rodiny, ps. náboženství, ps. mezikulturální, ps. výchovy atd.)
- teorie popisující a objasňující poruchy lidského chování, ochrany zdraví a optimalizace podmínek nezbytných k rozvoji zdraví - klin.psychologie, psychoprofylaxe, ps. zdraví
- discipliny směřující ke korekci defektního jednání (neuropsychologie, psychosomatika, ps. rehabilitace, ps. školních poruch apod.)

Prezentovaný model opět počítá s jednotným pětiletým vzdělávacím procesem. Zachovává tak kontinuitu v psychologické výchově. Hlavní změny jsou spíše v obsahu jednotlivých disciplin

Na závěr si neodpustíme ještě poznámku: *Právo samostatně vykonávat psychologickou profesi* by měl mít ten, kdo má

- magisterský diplom v psychologii
- dvouletou praxi, vykonávanou pod supervizí (psychologa - specialisty)
- předepsané právní vědomosti
- licenci psychologa, případně je zapsán na seznamu členů komory (další podstatný problém, čekající na fundovanou diskusi).